

МИЛОРАД ПАВИЧ
ШАПКА ОТ РИБЯ КОЖА
ЛЮБОВЕН РАЗКАЗ

Част 2 от „Стъкленият охлюв. Разкази в интернет“

Превод от сръбски: Христиана Василева, 1999

chitanka.info

I

В ранния припек освобожденият от царска служба Аркадий нахлупи шапката си от рибя кожа и се нахвърли на закуската — черно вино и маслини. Загледа се в котките, които ловяха пеперуди в сянката на едно дърво, и в стареца, който седеше пред него — как будеше сетивата си с пипер и оцет и как огромният му член личеше и под плаща му като навита на пясъка змия. Как му беше обаче името на стареца, Аркадий никак не можеше да се сети.

„Имената на хората са като бълхи“, помисли си Аркадий, изплю костилката от маслина и продължи да се учи на четмо от стареца.

„Inter os et offam multa accidere possunt“ — четеше Аркадий надписа на един глинен светилник. На него беше изобразена жена с мъж под себе си. Беше вдигнала краката му на раменете си и завряла лице в корема му. За да разбере какво пише, Аркадий веднага преведе надписа на гръцки:

„Много неща могат да се случат между устата и залька...“

Младежът знаеше от по-рано да чете на гръцки, но сега се учеше да чете на латински. Носеше наметало, тънко, като че подплатено с вода от Найсус, беше млад, зад себе си имаше всичко на всичко малко повече от година сънища, двама любовници и само една любовница, лесно учеше и най-напред се научи да пише, а едва после да чете. В началото прерисуваше буквите, без нищо да разбира, но сега вече можеше и да срича. И това му стана страст. Четеше, където и каквото му попаднеше за четене. Започна със сричане на думите „Agili“, „Atimetì“, „Fortis“ или „Lucivus“ по печатите на глинени светилници, после сякаш се отблъсна в широкото море и все сричаше надписите на каменните прагове, на триножниците, храмовете, стените, на надгробните камъни, на топките и свещниците, на тоягите и пръстените; четеше какво пише над рамките на вратите, на печатите, по стените, по стълбовете, столовете и масите, в амфитеатрите, по тронове, щитове, по умивалниците и ваните, в тепсиите, по завесите и облеклата, по стъклото на чашите, по мрамора на

театралните седалки и по знамената, в чиниите, на сандъците и под броните, на жълтиците и под бюстовете, на гребените и закопчалките, в котлите, на подметките, под купите, четеше какво пише на фибулите, на ножовете, на слънчевите часовници, на вазите и коланите, по пясъка и на водата, в птичия полет, на шлемовете и в сънищата. И особено на катинарите и ключовете. Защото Аркадий имаше още една тайна страст — обичаше хубави ключове. Без значение, дали бяха от ключалката на някой сандък, от градски порти, от старо катинарче или от някой храм — той все се увърташе покрай тях, крадешком взимаше от тях отпечатъци върху восък и ловко лееше копия от метал. Това му напомняше детството, преминало край голям рудник, който имаше свои монети с надпис *Aeliana Pincensia*. От време на време изравяше стари, отдавна излезли от употреба ключове. Ключове вдовци, ключове без ключалки. За да ги разкраси, им лееше или ковеше нови дръжки във вид на звезди, рози или човешки лица. Най обичаше вместо дръжка да слага на ключовете си монети с образа на Филип Арабски или на някой друг, с женски фигури на опаката им страна и с надпис *Abundantia* или *Fortuna*.

Като видя Аркадиевите творения, учителят му каза един ден:

— Ако вървиш доста дълго на север, ще стигнеш граница и река, която се нарича *Δανουβίος* или пък Истър. Там е Виминациум и в него е царският монетен двор. Ще можеш да видиш как се изработват медни пари в техните работилници.

— Какво е това север? — попита Аркадий.

— Това е, когато слънцето на пътя ти грее едното или другото ухо.

До следобеда Аркадий не обърна особено внимание на тези думи. Учителят му каза тогава:

— Блазе на онези, които са позвани на сватбата на агнеца...

При тези думи Аркадий усети, че времето около него се разпростира с главоломна бързина и че със същата бързина той се отдалечава от самия себе си. Без да се двоуми, той излезе от Медиана, където живееше дотогава, напусна своя двор с геран, в който винаги беше есен, и своята маймуна, която умееше да хвърля зар и с която печелеше пари.

И преди тръгване не се сети да попита учителя как му е името. Взе само своите ключове на една халка. И на главата — шапката от

рибя кожа, която му беше подарил старецът.

II

„Във всеки град царува различно годишно време“, помисли Аркадий, вървейки на север и хващайки слънцето с уши. Намери се на пътя, който водеше от Тесалоники към границата, и веднага започна усърдно да моли Хеката, пазителка на пътищата и кръстопътищата. Шепнесе: „В дима над огнищата се чуват птиците и се топят първите снежинки. В моите очи снегът се превръща в сълзи и когато затворя очи, през студените клепачи надалече от бузите си ясно виждам: вятърът е станал черен, стъблата му прииждат при мен като зверове на поило и стоят в една редица около мен...“ Действително виждаше по тези стъбла и на пътищата ужасни смърти, всяка от които можеше да бъде и негова, и заключи, че целият живот, колкото и щастлив да е бил, не заслужава такава страшна и такава дълга смърт на дърво. А такива смърти имаше около него като плодове. Уморен и ужасен, продаваше по един от ключовете си, които все повече му тежаха. Пътят се удължи.

Но тогава на Аркадий му се случи нещо приятно, което го окуражи в намерението му да стигне до монетолеярната. Видя в далечината един град, зарадва се за края на пътя, обаче му казаха, че това е Сингидунум, че се е заблудил на запад и че трябва да се върне на изток, за да стигне във Виминациум. Разочарован, Аркадий не се вслуша в тези думи. Минаха край ушите му. Като омагьосан гледаше прекрасното парче бронз, поставено на кръстопътя.

Когато най-сетне помириса, а после и чу огромната и страшна река Данубиус, която разтръгваше с грохот нощта, на тамошния сал вече нямаше салджии. Говореше се, че духове нападат всяка вечер пътниците, щом се отдалечат от брега. Така че сам седна в сала и пое през мрака и течението. След като измина една трета от водата, усети, че е капнал като куче, след това — че му се е увеличила мъжката жажда, и най-сетне усети, че на главата му е поникнала чужда коса, и то женска. Като преваля средата на реката, се появи месечината и той съгледа жълта пеперуда да пърха над някакъв тъмен силует в края на

сала. Аркадий изкрещя и бутна духа във водата, чу как той плесна в реката, докара криво-ляво сала до брега, където побягна в най-близкия хан, който просветваше със светлика си в нощта.

Седеше и гризеше шестолистен кантарион, когато в хана се появи мокра и кална фигура, изплашена до мозъка на костите, и седна до Аркадий. Под наметалото на новодошлия трепереше трета гръд, израсла под лявата.

— Нападна ме дух на реката и ме хвърли във водата — възкликна непознатият.

— И аз видях дух на сала — каза Аркадий и чак сега разбра работата.

И двамата прихнаха в смях, като се познаха.

— Много беше слаб за дух, друже — и щеше да бутне на шега събеседника си по рамото, когато видя на рамото на онзи все още да пърха жълтата пеперуда като снопче светлина.

Аркадий се загледа в пеперудката, понечи да я хване, но тя не се даде.

— Остави я, нищо няма да ти направи — каза непознатият, — тя си лети така, както ми казват, вече с години. Всички освен мен я виждат.

— Че за какво ти е тя?

— Знам ли. Мисля, че е дух на светлината и любовта, ковач на облика на душата, моят женски демон... Името му е Ерос. Всеки мъж над рамото си има своя женски демон, а всяка жена — мъжки. Това са демони на страстното желание. Казват ми, че моят се върти край мен и когато работя в работилницата.

— А ти кой си?

— Аз съм роб и спадам към работна група, която се нарича фамилия монеталис.

— Какво е това?

— Това е монетен двор за царски пари.

— Сребърници ли лееш?

— Не, аз лея *pummi mixti*. Това е най-трудният начин за изработка на пари във Виминациум.

— Във Виминациум ли?

— Да.

— А от коя страна на реката е Виминациум?

— От онази страна, която напуснахме, пътувайки със сала.

— Значи погрешно съм се прехвърлил?

— Ако отиваш във Виминациум, ще трябва да се върнеш през водата. И да чакаш утре вечер сал, защото онзи вече са го откарали обратно. *Cras, eras, semper cras...*

— Какво каза?

— Утре, утре, винаги утре, момче. Целият човешки живот се свежда до утре. А аз не отивам утре във Виминациум.

— А къде?

— Изпраца ме по работа *procurator monetae* и се връщам след двадесет дни...

— Какво е това *procurator monetae*?

III

Така Аркадий продаде последния си ключ, легна да се наспи и чак на другия ден вечерта се натовари обратно по Данубиус със страх до кости и женски коси на главата.

Беше сам на сала, доколкото можеше да се види в мрака, мелодична тишина царуваше, чу как огромни сомове излизат на брега на реката да пасат трева, чу как му пищят ушите, лявото — с дълбок глас, а дясното — с най-тънък. За да си даде кураж, започна да пее. Вече кажи-речи беше стигнал другия бряг, когато забеляза, че почти нечуто с неговия глас още някой лее същата песен, съвсем близо, точно зад гърба му. Не се решаваше да обърне глава, не можеше с лявата ръка да намери дясната и тогава отведнъж нададе вик и нападна. Непознатото същество му се противопостави трескаво и го омота в дългите си коси като гладиаторска мрежа. Двамината паднаха от сала, при което Аркадий усети, че под него има женски демон.

„Емпуза!“, помисли ужасен. Тогава демонката го зашлеви, а той я облюби със силата на своите многомесечни неизхвърлени мъжки манзиси и после я бутна във водата и калта край брега и побягна в хана при пристана на сала.

Като влезе, помисли, че е в обор... Навсякъде около огъня в стаята имаше прасета, гъски по двойки, зайци, петли и пилета. Бяха издялани от дърво и оцветени, за да знаят новодошлите какво могат да получат за ядене. Ядеше яйца, печени в черупките, когато в стаята влезе кално и мокро момиче, седна до него при огъня да изсуши дългата си коса и каза:

— На сала срещнах духа. Едва се спасих. Хвърли ме във водата.

— Знам — отвърна Аркадий — и аз срещнах на сала демонка, едва се измъкнах от косата ѝ. Взе ми шапката от рибя кожа, тази, която е сега у теб.

И двамата се разсмяха. Тогава тя му каза:

— Твърде слаб беше духът!

А той отвърна:

— Твърде силна беше за жена.

— Само онзи, който иска да види демон, може да го види — заключи тя и му върна шапката. Като си тръгваше, добави:

— От къде на къде носиш шапка от рибя кожа? Знаеш ли какво означава рибата?

— Не.

Тя се засмя и нейната омайна усмивка ѝ проби бузата. В същия миг усмивката ѝ се повтори на Аркадиевото лице като в огледало и той усети как тази усмивка му разперва ушите.

— Ако ходиш тези дни на пазар, купи първото, което ти предложат. Останалото е моя грижа.

Така каза момичето и си отиде.

На сутринта Аркадий закуси вино и маслини и реши да не бърза за Виминациум. Много път му се събра. Искаше да си остане, където е, да си почине на голямата река. Шепнеше: „От немите паници ще ядем месечината и младите градини, които пълнят босите сенки с вишни и листа...“

IV

Беше пролет и ливадите миришеха на утрешна заран, после дойде лято и нивите замирисаха на вчерашен ден. Аркадий отиде на пазара да купи дарданско сирене. Преди да намери това, което търсеше, един продавач му предложи вещ, която Аркадий никога по-рано не беше виждал. Беше странна фигура на младеж, изкусно издялана от дърво и оцветена.

— Какво е това? — попита той продавача.

— Това е нещо като ключ.

— Дървен ключ? — удиви се Аркадий и загледа фигурката. Вместо дръжки имаше разтворени ръце, а кръстосаните стъпала служеха като „перо“, като онази част от ключа, която влиза в бравата. Ключът имаше четири отвора, по един във всяка ръка, един общ в кръстосаните стъпала и един между ребрата.

— Кой е това? — продължи да пита Аркадий.

— Син на Юпитер. А майка му е еврейка.

— От каква брава е този ключ?

— Бравата тепърва трябва да се намери. Казват, че става на всички брави, но аз не съм опитвал.

Аркадий се засмя и купи ключа.

„Още един ключ вдовец“, помисли и си продължи пътя с дървения ключ под мишница. Но скоро забеляза, че не върви сам. Някой ходеше след него, стъпвайки във всяка негова стъпка. Той се огледа и видя момиче с черна коса, сплетена на главата ѝ като своеобразен храм. На ушите си имаше обици във вид на два сребърни паяка. Носеше в ръце кафез за птици. Кафезът беше празен, а телчетата му звънтяха като лира. Вървеше усмихвайки се и нейните усмивки се повтаряха на лицата на минувачите, като да ѝ бяха деца... Сякаш оплождаше лица по пътя си.

— Какво искаш? — попита я и му се стори позната миризмата на нейната пот.

— Нищо.

— Защо вървиш след мен?

— Не вървя след теб. Аз принадлежа на дървения ключ. Като си купил него, си ме купил и мен. Аз вървя навсякъде след дървения ключ и не се отделям от него. Казвам се Микаина. Не се плаши от мен. Няма да ти преча...

И момичето се засмя. Аркадий усети, че му се раздалечават ушите, и си помисли, че не е хвърлял зар, откакто остави маймунчето си в Медиана, та поведе момичето.

— Струва си понякога да хвърлям зар с теб.

В своето временно и тясно жилище, платено с последните пари, той окачи дървения ключ на стената на малкото, измазано с глина помещение, където настани и Микаина. Стаичката беше добре вкопана, в нея стомна вода три дни оставаше прясна, а мислите тук не се забравяха.

През първите три дни от общия им живот забеляза, че когато се разговаря с добро с Микаина, тя става същинска хубавица, а като обърне на кавга, тя погрознява. Окачи кафеза си над входа и тозчас започна да пее много хубаво. Бързо и леко минаваше от тихите на най-силните звуци, от най-бързите на бавните и от високите на най-ниските. Още повече го изненада, че умееше да готви като никой друг. Когато ѝ каза това, тя отговори:

— Никой е бил Одисей... А всяка жена трябва да знае едно „свое“ ядене, което само тя умее да сготви. Освен това всяко ядене има своя песен. Например онзи сос от вино с мерудия и хайвер обича да му се пее песента за рибата. С тази песен става по-добър.

И го научи да пее песента за рибата. Понякога го будеше с целувки и го научи, че всеки човек има своя нощ.

— Това значи, че и мъжете, а не само жените имат своя нощ през месеца. Това значи също така, че не всички нощи принадлежат на теб — обясняваше му, — но ти сам трябва да улучиш коя от всичките е тъкмо твоята нощ. А после е нужно да уцелиш какво трябва да направиш с нея, как да я използваш — за любов, за омраза, за кражба, за гледане на звездите, за отмъщение и лечение на сън или за пътуване и риболов. Една нощ може да се използва по безброй начини, но както казах, само една или две нощи през месеца са твои и само един е правилният начин да ги употребиш. Тези, които сгрешат, обикновено и не забелязват това, но се разболяват по тази причина...

— Защо трябва да улучвам кои ноци са мои?

— За да се очистиш. Само в тези ноци можеш да се очистиш.

V

Като влезе една вечер, стаичката беше пълна с черна коса, разплетена и разпростряна по всички кътчета, а Микаина клечеше в тази току-що разресана коса като в шатра и правеше от шепите си раковина под дървения ключ на стената.

— Събраните ръце са онази дума, която сме забравили — каза тя, а той я позна по тази коса. Тя доближи събраните си ръце до ухото му и той чу от тях гръцки език, келтски стихове и пение като в синагога.

Като ѝ разтвори ръцете, видя между тях морска раковина, която свири. И в това докосване той усети на жарката си кожа нейните прохладни пръсти и това го привлече.

— *Cras, eras, semper eras...* — шепнеше тя, карайки го да я научи как се облича мъж... Така взаимно се съблякоха и облякоха, той нея в своята мъжка одежда, а тя него в своята, женска. Тя метна краката му на раменете си и зарови глава в корема му.

— Много нещо може да се случи между устата и залька — спомни си Аркадий и от отворите на нейните пъпки изсмука две мънички чепчета, като две зърна пясък. По това позна, че отдавна не е била обичана. Падна върху нея и Микаина усети как неговата гъба расте и диша под сърцето. Той изхвърли семе, нахранено с маслини и вино от закуската, и каза, обръщайки се по гръб:

— Вечната, мръсна душа гълта тялото.

Тя само го погледна. На корема му се белееше едра, влажна пъстърва с надути хриле, извърната по гръб.

— Какво е това душа? — попита той.

— Чувал ли си за лабиринта на Крит? Душата и тялото са лабиринт — каза му тихо, — защото и лабиринтът има тяло и душа. Тялото са стените на лабиринта, а душата — пътеките, които водят или не водят до центъра. Да влезеш, е да се родиш, да излезеш — да умреш. Когато се разрушат стените, остават само пътеките, които водят или не водят до центъра...

Лежаха под дървения ключ и мълчаха. Той лежеше на 1356 морски мили отдалечен от нея и се къпеше в мислите си край остров Патмос с един младеж, чиято коса приличаше на бяло перо.

— Ти си демонката от сала — каза ѝ най-сетне. — Казват, че такива като теб могат да сънуват утрешния ден. Какво е това утрешен ден?

— *Cras, eras, semper eras!* — отвърна тя.

На въпросите за пророческите сънища и за бъдещето Микаина дълго не отговаряше. Или отговаряше загадъчно, например:

— Иди и се послушай какво се чува от моя кафез.

Той се смееше, защото кафезът беше празен, но понякога наистина можеше да се чуе как отвътре долитат вопли, смях, смесен със звънтеж на желязо, любовни викове, вятър или шум на вода. Това все пак не му се виждаше отговор на въпроса за бъдещето, докато Микаина най-сетне не каза:

— На дъното на всеки сън, ако се вгледаш дълбоко, лежи смъртта на сънувача. Затова, щом се събудим, забравяме онова, най-дълбокото, което сме видели насън. Защото миналото и бъдещето на човека живеят само в тайните. Във всичко друго са мъртви. А бъдещето, то е за нас чужд език, който ние не разбираме. Бъдещето е огромен континент, който ние тепърва трябва да открием, може би Атлантида. Там не важат парите, които ние използваме. Не важат дори и нашите погледи. Бъдещето ни вижда нас само когато се усмихнем или заплачем. Иначе не ни познава. Но виж, това, че аз виждам бъдещето, не значи, че аз го създавам! Аз го виждам като огледало и не съм отговорна за неговите действия и бездействия. Мога да ти кажа, че бъдещето е отвратително колкото миналото, и аз, макар че се занимавам с него и непрекъснато съм в неговото общество, не съм изцяло на негова страна... Горко вам, които живеете на земята и по морето, защото дяволът слезе при вас и много се разгневи, тъй като знае, че има малко време...

— Това твоята нощ ли е? — запита Аркадий, сякаш не бе чул какво говори Микаина.

VI

На следващия ден той извади заровете и започнаха да ги хвърлят. Микаина нито веднъж не улучи предварително цифрата и загуби всички игри. За да я утеши, той ѝ подари бронзовата халка с най-хубавия си ключ, а тя я закачи на врата си и почна да шие.

Докато шиеше, му разправяше:

— Ако искаш да си ясновидец, не е достатъчно да гледаш в своя мъжки сън. Ако искаш ключа на бъдещето, трябва да се научиш да сънуваш и мъжки, и женски сънища. Трябва да научиш разликата между тях.

— Какви са женските сънища? — попита той.

— Мисля, че това няма да те интересува. На теб ти е работата да лееш ключове и монетки, които ще важат до утре или до новия император. Затова по-добре да те науча на нещо друго. Не е нужно сам да си ясновидец. Няма нужда да си триеш очите с вино и мерудия, магданоз или други подправки. И от чужд сън можеш да прочетеш какво ще бъде утре.

— *Cras, eras, semper cras...* — каза той.

— Сънят, тоест нечие чуждо бъдеще, може да се отнеме или открадне. Аз мога да те науча как да откраднеш чужд сън. И мой, ако искаш. Сънищата се крадат най-добре по време на болест, когато не са здрави нито крадецът, нито този, който ще бъде ограбен. Сядаш при някой, който спи, и чакаш да му се разгърми сънят. Тогава го целуваш по устата, за да го събудиш, и в целувката отнасяш недосънуваната половина от неговия сън, както лисицата краде кокошка. Аз затварям в моя кафез откраднатите сънища и от време на време, когато съм в добро настроение, ги пускам на воля като птици. Между тях има и мъжки, и женски сънища. И хубаво се чуват... Но твоите сънища не държа в кафеза. Пазя ги в раковината...

— Какво чуваш? — попита Аркадий внезапно.

Из помещението бяха разхвърляни разкошни рокли в разни цветове и наметала, общити с червена прежда. Имаше в цвета на

влажна канела, в цвета на млад мъж, в цвета на топъл опал и изстинала кръв. Тези одежди обаче тя не кроеше и не шиеше за себе си. Всичко това беше в огромни размери.

— Това са рокли за нашата къща — каза тя. — Искам хубаво да облека нашата къща, искам да има най-скъпите одежди... Знам, че скоро ще я напуснеш, та докато си тук, нека нашата къща да бъде най-хубава...

Гледаше го втренчено и усещаше как с цвета на този поглед, с движението на краката си или с аромата на косата си събужда и умножава в него семето. Усещаше също така, когато това семе, което събужда в него, избуява за зачатие на момиче. А той и напомни:

— Не оставяй последния залък в чинията, това предвещава бедност.

— Аз и без това искам да съм бедна — отвърна тя.

В този миг Аркадий загледа бронзовата халка с ключа на Микаининия врат. Халката беше потъмняла.

— Да не си болна? — попита.

— Нима не виждаш? Вече две ноци сънувам, че нещо ми претичва през възглавницата. А ти?

— Вече три дни съм мъртъв.

Тогава тя се засмя и започна да се реши.

Докато се решеше, той я рисуваше на парче глина с въглен и шило. Беше вързала косата си във вид на шлем.

— Не те обичам, Аркадий — каза му тогава, като си играеше с маслиново клонче, — обичам друг.

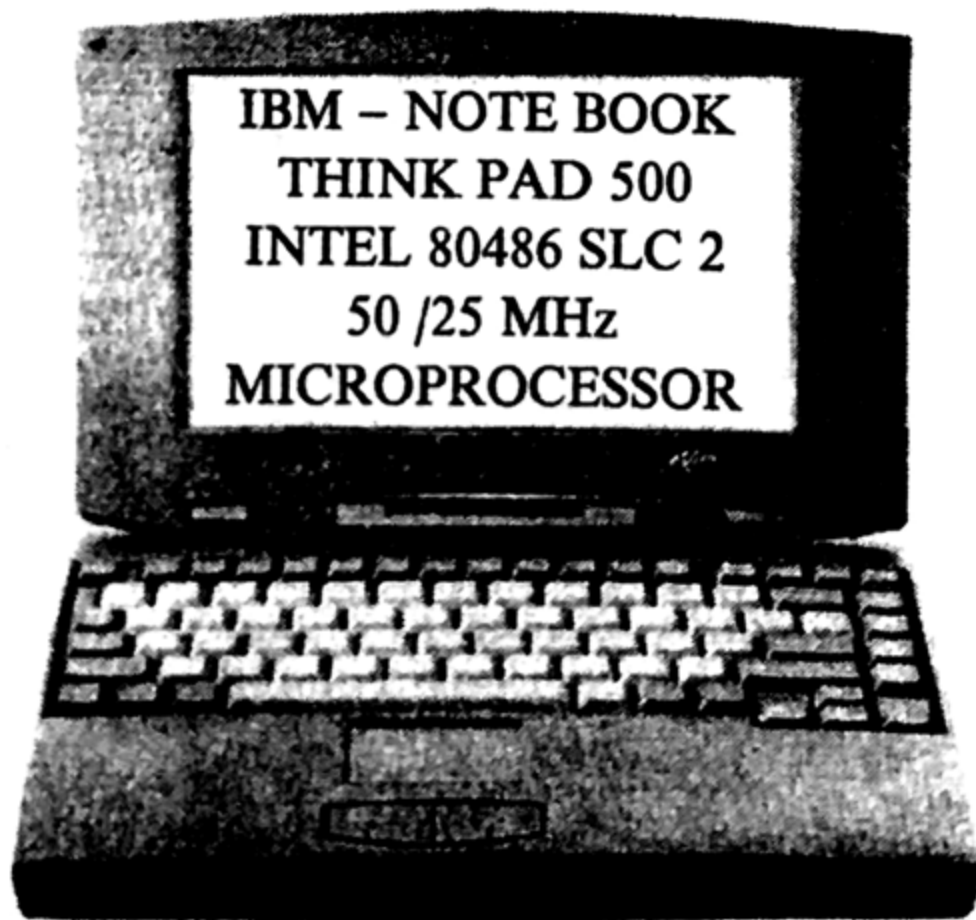
— Кого?

— Не зная. Никога не съм го виждала. Само го чувам. Той вика от своя сън с някакъв странен глас, който не е твойт и който ме плаши ужасно. Преди няколко вечери познах този глас, докато се любехме. С този глас той се обажда от теб, когато правим любов. Него обичам, а не теб, Аркадий. Ако ти ме загубиш, ще ме загубиш в себе си, а не в мен.

При тези думи той я нарисува от другата страна на глиненото парче в цял ръст с маслиново клонче в ръце. Като видя, че е тъжна, я взе в скута си и я утешаваше с монети. На сребърна монета ѝ показваше лъва, което значеше, че монетата е в обращение в областта на Сингидунум, където е разположен IV легион на Флавий, показваше ѝ къде се означава на парата годината по местното датиране и как от монетата може да се прочете къде е лята, дали я е пуснал в употреба монетният двор на Сисций, Стоби или Виминациум. Тъкмо когато ѝ показваше бика, изобразен на една медна монета, и ѝ обясняваше, че това е знакът на VII легион на Клавдий, Микаина си помисли, че лъвът всъщност е домът на Слънцето, а бикът — Венериният дом, и заспа.

Изчака, докато стадото на нейните зашумели сънища се обърна в бяг някъде на запад, и тогава с целувка измъкна от тялото ѝ недосънвания сън. Тя заплака и се събуди, но той вече имаше плячката и виждаше ясно всичко:

В Микаининия сън витаеха два чудни краища на звук, а после се появи сандъче, отвори се и на капака му бяха изписани няколко златни думи и цифри, които Аркадий прочете, но не разбра:

На сутринта Микаина го попита какво е видял в нейния сън, но сънят ѝ не значеше нищо за него. И това ѝ каза. А после той отвори вратичката на Микаининия кафез и пусна на свобода всички сънища. И нейния с тях.

VII

— Докато живеехме бързо, времето течеше бавно и бяхме по-бързи от него. Сега живеем бавно, а времето ни минава бързо... Стига мързелуване, Микаина! Пригответи се, утре отиваме във Виминациум! — каза Аркадий, щом се заесени.

Свали от стената дървения ключ и отиде на пазара да го продаде. Когато се върна, Микаинините прекрасни „рокли за къщата“ бяха намъкнати на тяхното мъничко жилище. Викна, но никой не се обади. Разкъса плата, влезе, но въкъщи нямаше никой. Микаина беше изчезнала. Намери само халката, хвърлена на леглото. Досети се за бедата, изтича на пазара, човекът, комуто продаде дървения ключ, вече не беше там.

Напразно разпитва два дни, а на третия му казаха, че човекът, който бе купил дървения ключ, се качил на сала. И че с него имало някакво момиче. Аркадий се отправи веднага към реката, но видя, че хората бягат на тълпи от водата. От оттатъшната страна на Данубиус варвари слизаха на големи орди на брега и се готвеха да преминат границата. Добре се виждаха и те, и конете, и кучетата. И жените, които водеха пленени. За тях беше известно, че не знаят какво е това война. Едновременно ту грабеха и палеха, ту хващаха в плен, ту убиваха или пък спяха с жените, които улавяха по пътя. И то всеки където и както му текнеше. Не можеше да се воюва срещу тях, бяха като потоп, можеше само да се побегне и да се изчака, докато сами се оттеглят.

Аркадий остана още един ден, без да знае какво чака, а после реши въпреки всичко да премине реката и да потърси Микаина дори между варварите. Знаеше, че IV легион на Флавий не възнамерява да защитава тази част на територията, и въпреки това с парите, които бе получил за дървения ключ, купи меч и слезе на брега. Искаше да се прехвърли, но салът беше на отсрещната страна. Той и шепата хора, които още не бяха побягнали, стояха в калта и се вторачваха на север. Тогава се видя как на отсрещния, варварския бряг един конник

пришпори жребеца си покрай брега и го подкара към закотвения сал. Без да спре да язди, той пое по течението, което го носеше право към мястото, където стоеше Аркадий с меч си и група хора край него. Виждаше се как течението носи сала и самотния конник на него. Изведнъж той размаха над ушите на коня извадена сабя и Аркадий разбра, че варваринът носи огън през водата. На сабята, обърната с плоската страна, държеше седем запалени лоеници. Щом дойде на римския бряг, варваринът пришпори коня и полека слезе от сала между насъбралия се народ, запазвайки и седемте пламъчета на сабята си. Веднага се усети, че вони на свинска мас. Като приближи до Аркадий, който държеше изваден меч, варваринът извика „хоп!“, измъкна сабята изпод лоениците, преполови ги всичките във въздуха и пак ги понесе на сабята си, без да ги изгаси.

Тозчас Аркадий и всичко живо на брега хукна в безумен тридневен бяг и чак до Виминациум не се спря никой.

— Смотаняк като мен може и на кора хляб да се пореже — шепнеше Аркадий бежешком.

Пътем чу от един млад човек, че наблизко живее прочут учител, който имал школа край една тъкачница за сукно и платно. Отиде, изпълнен с любопитство, и го намери обкръжен от множество ученици, дошли от различни краища. Слушаха уроците с удоволствие и Аркадий се присъедини към тях да види какво ще стане. Школата беше под открито небе, учеше се по време на разходки. Имаше уроци по поетика, реторика, метафизика. Учителят беше завладял всички. Въпреки това за своя изненада Аркадий забеляза, че учениците понякога се пръскат. За да си припечелят издръжката, се наемаха да работят при сукнаря. Така постъпваше от време на време и той, принуден от неволята. А понякога тайно изваждаше от вързопа си глиненото парче с образа на Микаина, онзи, който беше изрисувал с шило, и го гледаше. Някои от по-големите и силни ученици тези дни минаха на постоянна работа при сукнаря и напуснаха вече почти завършеното учение. Като видя това, Аркадий попита учителя защо не опита да ги задържи.

— Да ги задържа ли? — отвърна учителят. — Ами че и аз съм нает от сукнаря да отворя школата, така че сукнарят винаги да има измежду учениците достатъчно работна сила на разположение.

Тогава и Аркадий напусна школата и отиде във Виминациум.

Във Виминациум намери своя познайник от сала. Над рамото му все още летеше жълтата пеперудка.

— *Cras, eras, semper eras* — каза робът, като се смееше, и отведе Аркадий при отговорника, показа му ключа, който беше отлял Аркадий, и така приеха пришьлеца в монетарницата да мери плочките, от които ще се леят медните пари.

На Аркадий му допаднаше тази работа. Беше прилежен и след смъртта на неговия познайник му дадоха да лее вместо покойника бронзови монети, пременени в сребърна обвивка. Това се наричаше *pummi mixti*.

В това време Аркадий вече беше оженен и имаше дъщеря Флацила. Това стана случайно. Една вечер в един тесен проход някакво момиче, бързайки, завъртя задник пред него и той я ощипа по гръцки начин по дупето. Тя изпусна възглавницата за пазене на душата, която носеше, и зашлеви Аркадий. На него му се стори, че позна в плесницата онази Микаинина плесница от сала. Като нямаше време да проверява, той повали момичето и му направи Флацила. Оттогава тримата живееха във Виминациум. Това не измени почти нищо във всекидневния му живот, но той, живеейки край жена си и малката си дъщеря, разбра, че насън няма същия рожден ден като наяве. Насън тази дата бягаше в миналото с безумна бързина, отдръпна се хиляди години назад.

— Насън човек е по-стар, отколкото наяве — заключи Аркадий тези дни. — Насън имам опита на целия човешки род, а наяве — само собствения си опит на отделното лице, освободения от царска служба Аркадий. Сънищата от миналия век се различават от сънищата на това столетие, защото моите са натоварени с точно сто години минал живот повече. Сънищата, които сънува нощем император Траян Деций, са натоварени с цели триста години живот повече, отколкото са били сънищата, които е сънувал Юлий Цезар.

И тогава той заключи:

— Насън сме по-стари, отколкото наяве, и в съня сме направо безсмъртни. Насън придобиваме вечен живот. Но нашето безсмъртие тече срещу течението, почва преди раждането и се разширява, бягайки в миналото. Насън човек става безсмъртен на обратно.

И той се сети отново за Микаина, която твърдеше, че ни е обещан вечен живот в бъдещето, че безсмъртието на човек започва

след смъртта и че вечността стои пред нас, а не зад нас. И това не му даваше мира. Микаина продължаваше да му е постоянно в ума.

Затова когато имаше време, Аркадий ходеше по пазарищата, слушаше разговорите на хората и разпитваше някой не е ли виждал някъде дървения ключ. И момиче с дълга черна коса. Търсейки сведения за Микаина, слушаше разни хора по пазарища и улици. Един можеше да измисля чудесни разкази, но ги разказваше неумело. Друг пък не умееше да измисля разкази, но чудесно разказваше чужди разкази. Трети не умееше нито едното, нито другото, но всичко, което разказваха по панаирите онези двама, беше за този третия. Тъкмо един такъв, от немтурите, но известен и описван, носеше шапка от рибя кожа и каза на Аркадий, че в някакъв храм на брега на Понт видял на стената окачен дървен ключ. Сега Аркадий спадаше към работилницата, която лееше пари в калъпи. Това не беше кой знае колко интересен занаят. Този начин много по-често се използваше за изработка на фалшиви пари, освен това монетите излизаха нечетливи и на Аркадий не му допадаше да работи в тази работилница... Така че не се колеба дълго. Прости се със семейството си и отплава по реката към Понт Еуксини да търси Микаина.

VIII

Напяваше си на двукормилната лодка песента за рибата, когато при него дойде момиче с шапка от рибя кожа. Сякаш беше привлечена от песента. Веднага забеляза, че гърдите ѝ имат огромни пъпки, на които носеше пръстени, като да бяха пръсти. През тези пръстени на сини сълзи капеше мляко. Момичето се усмихна на Аркадий и усмивката ѝ проби бузите. Той понечи да я прегърне, но тя го отклони, казвайки, че има кръв в себе си. Той помисли, че е разбрал, но момичето добави, че е свещеници и че това е Божа кръв.

— Sangreal — добави тя. И извади от устата си мъничък червен камък.

— Какво е това? — попита той.

Тогава свещеницата му разказа повест за камъчето. Това било „кралски камък“, по-точно вкаменена Божа кръв. Вече почти триста години свещеничките наследявали от поколение на поколение такива камъчета. Държали камъчетата в устата си по време на обредите в храма и през тях изговаряли молитвите. Поради това някои камъчета били съвсем излизани и малки, а други, по-рядко използвани, били по-големи. Най-високо се ценял един мъничък червен камък, пазен в един храм в Палестина. За него се смятало, че е принадлежал на някаква свещеница по име Магдалена. Тя починала отдавна в Галия, но преди да се отпрати по дълбокото море в родината си, оставила камъка, чрез който се молела...

Щом чу разказа, Аркадий попита момичето за храм с дървен ключ на стената и тя му каза, че знае за такъв храм и че той е на прав път.

Като слязоха, спътницата на Аркадий му показа един хълм, под който може да се наспи насън.

— А заспиването насън — каза — донася будене в някой друг живот.

След това се напиха с топла шипяща вода — вода на познанието, видяха вратата, през която който мине, умира след четирийсет дни, и

бакъреното гумно, по което вършееха жито десет коня. Когато се сбогува със спътницата си, във въздуха над водата видя една скала, която висеше вече хиляда години, защото Соломон бил наредил на демоните да я държат там. А същата такава скала на брега лееше вода, където и да я преместеха.

Обаче Аркадий не намери храма по описанието, което му бе дадено. На споменатия бряг нямаше никакъв храм. Някакви случайни минувачи му казаха, че храмът е под земята. Щом се спусна, видя — на стената на храма наистина бе окачен дървен ключ. Само че беше много по-голям от ключа, който Аркадий бе продал, преди да излезе от Виминациум. В началото разпитваше из околността, а после и в самия храм свещеничките няма ли между тях момиче на име Микаина. Казаха, че няма и че напразно я търси, ако тя се е обрела за свещеница. Казаха още, че ще му дадат да яде.

Отчаян и уморен, принесе в храма жертвоприношение, както правеха другите, седна при дървената маса и зачака времето за обяд. Най-напред изнесоха четириножник и на него един запален светилник. И в една чашка пшеница, в пшеницата забодоха седем пръчици, увити в прежда. Тогава Му дадоха купичка и в купичката сипаха сос от вино и мерудия с хайвер. Още по миризмата го позна.

— Наистина между устата и залька може много нещо да се случи! — мина му през ума, защото това беше яденето, което приготвяше Микаина.

Изтича като луд при свещеницата, която му бе казала, че в храма няма Микаина, закланаше я да го допусне до онази, която търси. Като видя, че е напразно, почна да вика Микаина, да пее песента за рибата и най-сетне, капнал от умора, рухна под едно дърво, все така с купичката в ръка.

Останалите посетители на храма го гледаха учудени. Забеляза, че по пътя му мнозина имаха усмивки, които много си приличаха една на друга. Микаинините усмивки бяха това.

„Така е, помисли той, защото Микаина е минала тук и е посяла своите усмивки, та сега покълват по лицата на минувачите, които е срещнала...“ Забеляза един мъж и момиченце, което му заприлича на Микаина, и за миг помисли, че може би и те са дошли да търсят и видят Микаина.

„Да не би това да са мъжът и дъщерята на Микаина?“, попита се той. Момиченцето го погледна през усмивка, която някак беше по-стара от него самото и пробиваше бузите му... Аркадий искаше да ги заговори, но старецът тъкмо тогава викна „Я виж!“, наведе се и изрови от пясъка пред краката на Аркадий пръстен с голям зелен камък.

— Този добър човек и аз намерихме пръстен! — каза непознатият на детето до него и добави, обръщайки се към Аркадий: — Хайде да делим! Ти вземи пръстена, защото е намерен при твоите крака, а на мен, тъй като го намерихме заедно, за отплата ми дай за моята половина от пръстена един сребърник.

Аркадий се смути, защото отбираше от всякакъв вид ковани предмети и от пръв поглед разбра, че пръстенът е имитация без стойност, който непознатият носи в шепата си и уж го намира в пясъка, за да измъкне пари от лековерните. Това го натъжи, защото разбра, че от такъв измамник, дори и наистина да бе мъж на Микаина, не би могъл да получи достоверно сведение.

Тогава край тях мина онази свещеница, с която вече два пъти беше разговарял. На главата си носеше шапка от рибя кожа. Каза му:

— Да не заспиш под това дърво. Който заспи тук, ще спи седемдесет години. И не се безпокой повече за своята Микаина. Ако е тръгнала след Божия син, тя е щастлива и е станала негова невеста.

И свещеницата показа дървения ключ, който висеше в подземиято на храма.

— Неговият знак е риби, затова твоята Микаина е сложила на главата си шапка от рибя кожа, каквито носим и ние, останалите, и никога вече няма да бъде Микаина. И не може повече да бъде твоя невеста. Сега нейният жених е и Бог, и крал, и ключ на бъдещето... Не зная къде е сега твоята Микаина — добави накрая свещеницата, — но е сигурно, че тя чува другояче, а не като теб... И гледа бързо като всички жени. Гледа по-бързо от вас, хората. Тя вижда бъдещето. Затова мисли за своята Микаина като за онази смокиня, от която се учи притчата — когато клоните ѝ се подмладят и разлистят, значи, че лятото е близо...

— Ами аз? Какво ще стане с мен?

— Сложи и ти шапка от рибя кожа на главата си и се посвети на Микаининия Бог!

— Но аз търся Микаина, а не бог! Какво е това бог?

— Бог е любов!

— Откога Венера е станала мъж? — отсече Аркадий и тръгна да търси лодка за връщане.

На лодката се намери онзи човек с дъщерята, когото бе забелязал в храма. Тогава Аркадий намисли да измъкне сведение за Микаина от непознатия и момиченцето, без да пита нищо. Погали детето и понечи да му помирише дланта, дано по миризмата на дланта на бащата или на детето познае Микаинината пот и масло, но тогава се изненада, защото момиченцето му напипа члена под наметалото и за миг го изправи умело.

— Иди сега при моя татко — прошепна му, — но после ела и при мен, защото всички отиват тутакси при татко, а аз оставам без нищо.

В този миг Аркадий усети на рамото си твърдата длан на непознатия, който го попита какво иска от дъщеря му. Аркадий се сбърка съвсем и едва измърмори въпроса си:

— Добри човече, познаваш ли Микаина?

Онзи се разсмя така, че усмивката му раздалечи ушите, и Аркадий предугади, че тази усмивка, която пробива бузите и раздалечава ушите, е отговор на Микаинината усмивка, че тя е белязала с тази усмивка непознатия, който каза:

— Може и да съм познавал Микаина, но кой твърди това? Ако бъдеш любезен с мен и ме издоиш добре, може и да ти кажа.

И неговата ръка плъзна също така под наметалото на Аркадий.

— Аз имам два леви крака — говореше, ровейки с ръка все по един начин, — аз ловя и укротявам пространството като див кон...

Докато непознатият дишаше тежко под него, Аркадий се опитваше да познае Микаининия мирис и пот в неговото тяло, решен, ако ги подуши, веднага да се върне на Понт или да иде на която и да е друга страна, където би го упътил непознатият, окажеше ли се даже малка следа от надежда, че може да срещне Микаина...

Но всичко беше напразно. Под чужденеца нямаше Микаинини следи или миризма. Мъжът миришеше на други хора, но не и на Микаина. Аркадий не намери и тук това, което търсеше, докато онзи търсеше това, което намери... Аркадий го отблъсна, при което непознатият каза укоризнено: — Нима не ме позна? Аз съм Микаина! Моят мъж и баща на това дете, Ибик, загуби главата си. Варварите му я отсякоха. И аз слязох в подземие, което е на устието на Истър. Тъкмо

тук, където плава сега нашата лодка. Търсих от бога Хадес главата на моя мъж... Даде ми я. И се върнах на този свят при своето дете с главата на своя любим на раменете вместо със своята глава. Това на мен е Ибиковата глава. А моята, тоест Микаинината, глава остана под земята...

Така продължаваше да лъже непознатият.

Беше нощ, чуваше се как на брега кучетата лаят със склучени челюсти насън. Седейки в своята болка като в лодка, а в лодката като в проказа, Аркадий си помисли, че душата на човек е като ястията, има различни, студени и топли, някои души са люти и чорбаливи като грах, някои са като заешко на зеле, а някои са като капка гъст мед...

Неговата в момента беше обикновена помия. И тъкмо тогава Микаина му се яви насън, прегърна го, превърна го отново в самец и му взе малко мъжко семе.

„Може би — помисли той на сутринта с облекчение, — може би от това семе някъде тя прави нашите деца.“

IX

Като си пристигна вкъщи, във Виминациум, Аркадий намери монетния двор затворен. Не работеше вече. През втората година от своето управление римският император Галиен го беше затворил. Понеже монетният двор не заработи и следващата година, Аркадий се пресели със семейството си в Стоби, в леярната на местни монети. Сега работеше с клещи. Долната челюст на клещите имаше вдлъбнат калъп, а горната — изпъкнал. След като приготвеше и премереше медните плочки, Аркадий ги загръвяше, докато станат ковки. Тогава ги слагаше в клещите, стягаше и удряше по клещите, ковейки по този начин бакърените монети.

Сякаш всичко беше наред с него, но жена му знаеше, че понякога насън мъжът ѝ за миг побелява напълно и след миг-два цветът на косата му се връща отново. Като че това беше краткотраен прилив на старост, отзвук от временен страх насън, който по никакъв начин не можеше да избие на повърхността и да проникне в действителността.

Една нощ той се събуди ужасен. Този път Микаина му се яви насън и го попита:

— На колко години сме ние двамата?

Той пресметна, че двамата имат точно сто години, но не това го уплаши. Разбра, че вече не е във Виминациум, а в Стоби, и че сега Микаина, ако поиска, дай, боже, да го потърси, няма да може да го намери. Тя не знаеше вече къде е той.

Аркадий реши веднага да предприеме нещо. Този път поиска да вае образи за коване на монети. Сложи пред себе си глиненото парче, на което някога с въглен и шило беше нарисувал Микаина, и почна да пренася образа на калъпите. От бакърените монети, ковани в Стоби, из царството се пръснаха профилите на Микаининото лице на женските фигури, които олицетворяваха Съгласие (Concordia), Щастие (Fortuna) или Плодородие (Abundantia). Като чу, че във Виминациум монетарницата работи отново, се върна със семейството си и веднага се нае да приготви калъп за монета, която изобразява царицата на цар

Траян Деций. Херния Етрусцила доби Микаинините черти и коса, сресана по Микаининия начин.

На ръба на монетите Аркадий поставяше както обикновено знак за мястото, където е излята парята. Така Микаина, като познае своя образ на монетата, би могла да разбере, че ги сече Аркадий, а ако поиска да се върне при него, винаги би могла да узнае къде се намира Аркадий.

Но тази поща като че не стигаше до целта си. Монетите с Микаининия образ се пръснаха от Стоби, а после от Виминациум по царството, но всичко беше напразно. Годините минаваха, а от Микаина нямаше ни вест, ни кост.

Изглеждаше десет години по-стар, отколкото беше, но вече не се променяше, като че стоеше някъде в бъдещето, чакайки самия себе си и своите години да го настигнат. Често си служеше с едно особено упражнение. Опитваше се да прекъсне от корен всяка своя мисъл, щом се появеше. Една току-що родена мисъл убиваше с друга своя малко по-стара мисъл. Сякаш с камък разбиваше камъка. Така постепенно остана гол пред сетивата си. Сега миризмите, картините, звуците и допирите убиваха неговите мисли...

„Мислите са само подправка на душата“, заключи той и започна отново както някога на младини да чете. Сякаш търсеше нещо. И го намери. В мозайката на една вана прочете следните думи: „Sic ego pop

sine te, pes tecum vivere possum.“ И чак привечер ги разбра, прежеждайки ги на гръцки: „Така аз не мога да живея без теб, нито с теб.“ Думите от ваната се обръщаха тъкмо към него и говореха за неговата съдба.

Тогава с Аркадий се случи нещо, което той не можеше да види. Над лявото му рамо се появи малка червена пеперудка. И не се махна вече. Следваше го като куче, но Аркадий не я забеляза, защото той единствен не можеше да види пеперудката. Но я забеляза дъщеря му Флацила.

Наскоро след това някакъв човек донесе и предаде на Аркадий едно кълбенце с червена прежда. Беше пролет, беше нощ, чуваше се как някъде някаква робиня учи птица да говори. Птицата беше некадърна и трудно и погрешно повтаряше зададените думи.

— Това кълбенце прежда ти праща Микаина — каза непознатият. — Това е единственото, което е останало след нея. Тя умря преди десет дни.

— Къде? — попита Аркадий, но не получи отговор.

И непознатият не знаеше. Само изпълнявал поръчката на свой приятел, който го помолил за услугата, щом и без това отивал във Виминациум...

Х

Така Аркадиевото издирване угасна от само себе си. Отиде на брега на Данубиус в хана, където някога бе седял с Микаина след случката на сала, гледаше дървените фигури на патици, кокошки и зайци, дървените яйца, яребиците и прасенцата, които стояха из кръчмата, за да покажат какво може да се получи за ядене, и не намираще утеха. Мъката продължи упорито и дълго като болест и Аркадий заряза работата в монетния двор.

„Cras, eras, semper eras!“, шепнеше си.

Най-накрая се върна със семейството си в Медиана, почувства, че душата няма тежест, че не може да падне като камък, ако я изпуснеш, нито да излети като копие, когато го мятат в небето. Не знаеше какво ще прави с нея. Понякога отиваше на реката, която тече край Найсус, и чакаше, когато в четвъртия час на следобеда вятърът за миг щеше да спре водата. Тъгуваше тук, после го заболяваше глава малко преди блатото и мочурището да започнат да разносят смрад на умрели треви. Взе една от монетите с Микаининия образ и я строши на две, за да я има и използва на онзи свят Микаина, защото това, което тук е счупено, на онзи свят е цяло. Така Микаина и в смъртта си щеше да знае, че Аркадий я чака.

Ранен и полуунищожен от отчаяние, една вечер усети, че настъпва „неговата нощ“, както би казала Микаина. Нощта на неговото очищение. И веднага разбра как да я използва. Беше есен. Гледаше как падат пред него листата и чу как същите тези листа зад гърба му шумолят, падайки. Отново беше на кръстопът и отново се молеше на Хеката, богинята на Луната:

„Боя се от празните градини, изгубени в моето сърце, до които не знам пътя. Защото не избирам аз птиците, които да кацнат на тях, и моите спомени стават по-стари от мен, потъват в миналото и нямам власт да ги задържа...“

Тогава проумя, че в човека най-бързо старее потта, а най-бавно старее душата. Неговата душа беше поне десет години по-млада от

тялото му. Той беше на петдесет години, а душата му беше все още около четирийсетгодишна. За нея все още бяха живи онези, които за него отдавна вече бяха мъртви. Неговата душа все още „не знаеше“, че Микаина я няма. И отведнъж Аркадий започна да се отнася към Микаина като към жива. Взе ужасно да я мрази. Заради своя нещастен живот, за напуснатата си работа, за опустошеното огнище. Благодарение на тази омраза една сутрин той се измъкна от тъгата си като от болест, като от зимен сън. Укрепен, почти радостен, той обърна внимание на всичко около него, на жена си, видя я променена, почти непозната и изтича да види дъщеря си.

На влизане в стаичката ѝ се вкамени. Стаята беше пълна с черна коса. Под тази коса като под шатра клечеше женска фигура с ръце, събрани във вид на раковина. На главата ѝ имаше шапка от рибя кожа, а на стената пред нея висеше дървен ключ. Аркадий извика, разгърна косата и под нея видя своята дъщеря Флацила.

— Събраните ръце са онази дума, която сме забравили — каза му тя и се усмихна. Гледаше, без да мигне, пеперудката, която пърхаше над Аркадиевите рамене като снопче светлина.

Баща ѝ раздели дланите. В тях имаше кълбенце червена прежда. Флацила го отмотаваше бавно под погледа на баща си и най-сетне, когато цялата прежда беше размотана, показа на Аркадий седем парички, които Микаина е криела в своето кълбенце. Онези парички, които той лееше, отпечатвайки образа на своята любов върху парите на римското царство.

Бяха шест медни и една сребърна пара. С отпечатан знак къде са излени.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.